

ђеном времену. Та методолошка недоследност више се испољава у првом, краћем дијелу књиге, а чини нам се да се управа баш тамо могла дивно избјећи. Надаље, нијесмо сигурни да културно-просвјетни рад у збјеговима и логорима наших исељеника у Италији и Африци, који је, узгред буди речено, био разноврстан и успјешан, треба и може да се уклопи у ову књигу. Са методске стране и овдје би се могла ставити примједба, ма колико обрада овог питања била од интереса за науку.

Све ове примједбе су маленкости у односу на позитивну вриједност књиге. Да је књига М. Огризовића ослобођена наведених мањкавости — била би један систематизован, изворно богат и научно добро постављен рад. Недостатак архивске грађе, који се примјеђује, није могао да умањи импозантност слике разгранате мреже културно-просвјетне активности народноослободилачких одбора и других друштвено-политичких организација на ослобођеној територији у Хрватској — прије свега заслугом аутора који је са много успјеха радио на овом важном питању наше новије прошлости.

Зоран Лакић

ГОДИШЊАК ДРУШТВА ИСТОРИЧАРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ГОДИНА XI, Сарајево 1961.

Годишњак Друштва историчара Босне и Херцеговине доноси 11 запажених чланака и расправа, претежно са тематиком историјског развитка Босне и Херцеговине.

На почетку је проф. Анто Бабић, поводом XI интернационалног конгреса историјских наука, који је одржан од 21. до 28. августа 1960. године у Стокхолму, дао критички осврт на бројне реферате и дискусију који су третирали научне проблеме од интереса за свјетску историографију. Овај број објавио је реферат др Бранислава Ђурђева: „О спорном питању периодизације свјетске историје“ који је прочитан на Међународном конгресу историчара у Стокхолму. Ђурђев износи да прије успостављања сталних свјетских саобраћајних веза и образовања свјетског тржишта, стварне опште историје није било. Даље излаже своју концепцију о почецима интеграције свијета, израстању капитализма у свјетски систем и његовом прерастању у социјализам, што се збива као свјетскоисторијски процес. На основу новије архивске грађе др Хамдија Капићић написао је расправу: „Покрет за исељавање српског сељаштва из Херцеговине у Србију 1902. године“. Питање миграције становништва из Босне и Херцеговине крајем XIX и почетком XX вијека није довољно обрађивано у нашој историографији. Новим архивским подацима Капићић је разрадио друштвено-економске односе у Херцеговини

за вријеме аустроугарске владавине као основне узроке миграција српског сељаштва у Србију. Интересантну студију је објавио Недим Шарац: „Социјалдемократска странка Босне и Херцеговине и аграрно питање“. Документовано је приказана борба Социјалдемократске странке за рјешење аграрног питања, почевши од захтјева за опште и обавезно укидање феудалних односа па до захтјева национализације крупних посједа. Тиме је она допринијела коначном укидању феудалних односа у Босни и Херцеговини. Др Фердо Хауптман је у својој расправи допринио расвјетљавању проблема државноправног положаја уочи првог свјетског рата. Плановима око рјешења државноправног положаја Босне и Херцеговине, двије половине Монархије заштравале су ривалство. На основу грађе француских путописаца др М. Шамић написао је студију: „Економски живот Босне и Сарајева почетком XIX вијека“. Овај чланак посебан осврт даје на развој трговине, промет трговачком робом и развој мануфактурних радионица. Тодор Крушевац пише чланак: „Случај листа „Требевић“, да би приказао тешкоће афирмације независне штампе у окупираним покрајинама Босне и Херцеговине. Др Саво Љубибратић и Тодор Крушевац, на основу архиве војводе Мића Љубибратића, написали су чланак: „Прилози за проучавање херцеговачког устанка 1875—1878“. По турским подацима др Хазим Шабановић написао је студију: „Војно уређење Босне од 1463. до краја XVI стољећа“. Шабановић у почетку даје општи поглед војног уређења Османског Царства а затим војног уређења Босне од пада под турску власт до краја XVI вијека. По турским изворима и домаћој литератури инж. Алија Бејтић пише чланак: „Нова касаба у Јадру“. Чланак приказује грађевинско-урбанистички развој насеља као типа караванске вароши. И у овом броју „Годишњака“ др Бранислав Ђурђев развија своју мисао о ступњевима у развиту и врстама историографије. У овој расправи „Поново о ступњевима у развиту историографије“ Ђурђев допуњује своју ранију подјелу историографије:

I *Литерарна историја*: 1) наративно-фаталистичка, 2) прагматичко-хуманистичка и 3) ерудитска историографија.

II *Филозофска историографија*: 1) рационалистичка, 2) објективно-идеалистичка и 3) конкретно идеалистичка историографија.

III *Социолошка историографија*: 1) позитивистичка, 2) културно-морфолошка и 3) економско-социолошка и историографија.

IV *Дијалектичко-реалистичка историографија*.

Годишњак доноси 7 корисних прилога. Др Десанка Ковачевић: „Прилог питању босанско-турских односа“. Марко Шуњић: „Један нови податак о госту Радину“. Др Гавро Шкриванић: „Давање у најам једне лађе пресвијетле краљице Босне“. Др Глигор Станојевић: „Један помен о кристјанима у Далмацији

1692. године“. Лазар Ђелап: „Неуспјело насељавање босанских избјеглица у Србији у доба кнеза Милоша“. Раде Петровић: „Стилман и Данусо о херцеговачком устанку 1875—1878. године“. Новица Војиновић: „Отпор војном закону у Поборима у Боки Которској 1882. године“.

На крају су оцјене, прикази и извјештај о раду годишње скупштине Друштва историчара Босне и Херцеговине, која је одржана 4. и 5. новембра 1960. године у Мостару.

Милан Ивановић